

J. P. Trap: Kongeriget Danmark.

J. P. Trap: Kongeriget Danmark. Fjerde omarbejdede Udgave paa Grundlag af den af H. Weitemeyer udgivne 3. Udgave og under Medvirksomhed af Videnskabsmænd, Fagfolk og stedlige Meddelere fra alle Landets Egne udgivet af Gunnar Knudsen. Bd. 1-9. København 1920-1930. (9 Bind og Register. Talrige Illustrationer og Kort) G. E. C. Gads Forlag. Trykt hos Nielsen og Lydiche (Axel Simmelkiær).

Det forberedende Redaktionsarbejde samt Udarbejdelsen af Værkets to tidligste Bind (andet og tredje) er sket under Ledelse af H. Weitemeyer, efter hvis Død Arbejdet er fortsat af Gunnar Knudsen med Bistand af Adolph Jensen, H. V. Clausen og M. Mackeprang, hvoraf førstnævnte har redigeret den indledende Beskrivelse af Danmark og de to sidstnævnte Afsnittet om de sønderjydske Landsdele.

Opstillingen og Behandlingen af Stoffet hviler i de Rammer, som blev anvendt af Weitemeyer under Udarbejdelsen af Værkets tredje Udgave (1895—1906), og der er saaledes bevaret en Kontinuitet, som fører helt tilbage til Værkets første Udgave, og som muliggør direkte Sammenligninger mellem de talmæssige Angivelser i de forskellige Udgaver. Dette Forhold har den store Betydning, at de fire „Trap'er“ tilsammen udgør en organisk Helhed, som afgiver et meget værdifuldt Materiale for Studiet af de Forandringer, det danske Samfunds Struktur gennem de sidste 60 Aar er undergaaet.

Ordningen af Materialet er strengt topografisk, og Beskrivelsen er Sognet, og dette i Forbindelse med en vel udført Registrering gør det muligt hurtigt og sikkert at orientere sig i den i Sandhed imponerende Stofmængde. Inden for de større Enheder er Ordningen den, at Landsdelen indledes med en kort Beskrivelse, en lignende, noget mere detailleret Oversigt gives ved Indledningen til hvert Amt, derefter følger Redegørelsen for Amtets Købstæder, og til sidst kommer saa Herreds- og Sognebeskrivelserne.

Mængden af meddelte Oplysninger er blevet stærkt forøget, hvil-

ket umiddelbart fremgaar af en Sammenligning af Sidetallet i denne og tidligere Udgaver. Dette skyldes i første Række de sidste tredive Aars rivende materielle Udvikling, som har nødvendiggjort Omtalen af en Mængde helt eller delvis nye Enkeltfænomener, men det beror ogsaa paa, at den videnskabelige Forskning i det nævnte Tidsrum har forøget vor Viden, paa visse Punkter endog i væsentlig Grad; endelig maa omtales den særlige Udvidelse af Stoffet, som skyldes Forøgelsen af Medarbejderstaben. Indsamlingen og Kontrollen af Materialet til 4. Udg. af „Trap“ hviler nemlig paa en meget bred Basis. Værket er ikke alene Resultatet af enkelte Mænds Flid og Omhu, men er opstaaet ved et Samarbejde mellem Redaktionen og de til Værket knyttede videnskabelige Medarbejdere samt en Række videnskabelige og praktiske Institutioner og — ikke at forglemme — en tusindtallig Skare af „navnløse“ Medarbejdere, som omfatter Personer af meget forskellig Uddannelse og Stand, hvoraf hver enkelt har givet sin Skærv til Stovværket. Det tjener Redaktionen til megen Ære at have organiseret hele dette store Apparat paa en saadan Maade, at det har kunnet fungere efter de planlagte Linjer, og netop derigennem har Indholdet af „Trap“ faaet en Fylde og Paalidelighed, som næppe paa nogen anden Maade kunde opnaas.

Billeder og Kort fortjener en særlig Omtale. Tredie Udgave indeholdt en stor Mængde Reproduktioner efter Tegninger, og en Del af disse er bibeholdt, men det meste af fjerde Udgaves langt større Illustrationsmateriale er Gengivelser efter Fotografier. Det bør bemærkes, at Udvalget af Billeder er sket efter strengt saglige Principper, og at man ganske har modstaaet den Tillokkelse, som en reklamemæssig Udnyttelse af et iøjnefaldende Illustrationsmateriale rummer. Forøgelsen af Kortmaterialet er dog nok den mest iøjnefaldende Forandring i Udstyrelsen af Værket. Foruden Amtskort og Bykort, der ogsaa fandtes i 3. Udg., har man nemlig udarbejdet Kort over alle Landets Sogne i Maalestokken 1:160000 og derigennem lettet den topografiske Orientering meget.

En anden vigtig Forandring er, at Stednavnene er skrevet i Overensstemmelse med Stednavneudvalgets Retskrivningsforslag, men denne Forbedring har ikke kunnet gennemføres helt konsekvent, fordi Udvalgets Arbejde endnu ikke er afsluttet, og der er ogsaa enkelte Uoverensstemmelser mellem Teksten og Kortene.

Den overvejende Del af de meddelte Kendsgerninger kan indordnes i tre Hovedgrupper, det topografiske, det historiske og det statistiske Stof, som alle er behandlet særdeles indgaaende og fyldestgørende. Det topografiske Stof har især nydt godt af den oven for omtalte store Stab af lokale Medarbejdere, det historiske af den rige

Udvikling, som den lokalhistoriske Forskning i de sidste 25 Aar er undergaaet, og det statistiske af det nære Samarbejde med Det statistiske Departement.

Ved en omhyggelig kritisk Gennemgang vil man naturligvis kunne finde visse Mangler i Værkets Detailler, og da navnlig Undladelssesynder, men som Helhed er disse ganske uvæsentlige, og det maa i saa Henseende karakteriseres som et Mønsterværk. Men der er et enkelt Punkt, hvor man, set fra et geografisk Synspunkt, kunde have ønsket en noget anden Udformning. Der savnes en almindelig geografisk Fremstilling af Kongeriget Danmark. Ganske vist indeholder Indledningskapitlet visse Oplysninger af denne Art, men det er alt for kortfattet (det omfatter kun 32 Sider), og det foreliggende Stof er ikke udnyttet, som det kunde være blevet det. Denne Mangel er saameget mere følelig, som der ikke eksisterer en saadan Redegørelse hverken paa Dansk eller paa noget andet Sprog, og det maa beklages, at Lejligheden til ogsaa paa dette Punkt at gøre „Trap“ til Værket om Danmark er gaaet tabt. Mangelen af en saadan Oversigt føles ikke blot af danske Brugere af „Trap“, men i mindst lige saa høj Grad af de udenlandske, og de indtil det horrible misvisende Angivelser om Danmark, som jævnlig fremkommer i udenlandske Haandbøger, kunde utvivlsomt begrænses noget gennem Udarbejdelsen af en saadan, let tilgængelig, regional Beskrivelse af Landet.

En noget lignende Indvending kan rettes mod Billedmaterialet og Anvendelsen af Kort og grafiske Fremstillinger. Billedstoffet er som omtalt stort og godt, men ensidigt, idet det næsten udelukkende — med nogle i det følgende nævnte Undtagelser — afbilder Fortidsminder og Bygninger, i al Særdeleshed Kirker og Herregaarde, medens man savner Gengivelser af danske Landskabstyper, dansk Plantevækst og Dyreliv, danske Boliger og Arbejdsrum og ikke mindst Billedstof hentet fra Erhvervslivet.

Det betydningsfulde Hjælpemiddel, som ligger i den kortmæssige eller grafiske Fremstilling, er saa at sige ikke bragt i Anvendelse. I Indledningen findes to geologiske Kort, forestillende Overfladedannelserne og de dybere liggende Dannelser i Danmark, men talrige andre savnes, saasom Varme-Kort, Nedbørs-Kort, plantegeografiske Kort, Befolkningskort o. s. v., o. s. v., og alle disse Ting kunde være medtaget uden at bryde Værkets Enhed og Sammenhæng og med en beskedent Forøgelse af Stoffet. Og vilde man saa endelig ikke for nogen Pris forøge Sidetallet, var der jo den Mulighed at stryge en Række Detailler, hvis almene Værdi synes tvivlsom, i hvert Fald for en Bruger, som ikke er ganske specielt historisk og arkitektonisk indstillet.

En fra de øvrige Afsnit noget afvigende Karakter har de Afdelinger af „Trap“, der omhandler København, Sønderjylland og Færøerne. For det førstnævnte Afsnits specielle Vedkommende er Afvigelsen naturligvis betinget ved dette Stofs specielle Karakter, idet Hovedstaden er et saa særpræget Led af det danske Samfund, at en individuel Behandling er absolut paakrævet, og Bindet om Sønderjylland har ligeledes fordret Anvendelsen af særlige Fremgangsmaader. Det bærer helt igennem Præget af de to Redaktørers store Kendskab og Kærlighed til denne Landsdel, og det maa anses for en stor Lykke, at Tidspunktet for Udgivelsen af fjerde Udgave af „Trap“ faldt saaledes, at disse to Mænds ganske særlige Forudsætninger fuldt ud kunde udnyttes. Herved har Teksten faaet Liv og Aktualitet, og hele Stofbehandlingen og Udvalget af Billeder bærer Præg af selvstændig Tilblivelse. Det maa anses for meget betydningsfuldt, at vi allerede nu er i Besiddelse af en Haandbog over de sønderjydske Landsdele, hvori der findes en Redegørelse for den i de sidste Aar gennemførte Assimilationsproces, og for Tilstanden ved Genoprettelsen af den nationale, økonomiske og sociale Ligevægt efter det forudgaaende Decenniums frygtelige Begivenheder. Ogsaa Beskrivelsen af Færøerne rummer visse Fortrin. Den indledende geografiske Beskrivelse er god, Bibliografien ligeledes, og om Billedstoffet gælder det, at det er udvalgt med langt mere omfattende Synspunkter for Øje end det tilsvarende for Nørrejylland og Øerne.

Selv om man saaledes ud fra geografiske Synspunkter maa beklage, at visse Dele af Værket ikke har faaet en nogen anden Skikkelse, er der nok at glæde sig over, og selv om en endelig Dom over dets Enkeltheder først kan fældes efter lang Tids Brug, turde det allerede paa nuværende Tidspunkt være berettiget at udtale, at det i sin nuværende Form i mange Henseender er et Mønsterværk, et værdigt Vidnesbyrd om dansk Kulturs høje Stade, og der er al mulig Grund til at bringe Arbejdets Ledere og deres Medarbejdere en hjertelig Tak for veludført Værk og at haabe, at Fjerde Udgave af Traps Danmark maa faa en saa stor Udbredelse og Anvendelse, at det virkelig kan siges at være hele det danske Folks Eje.

Niels Nielsen.
